

VAICĀ LASĪTĀJS: KO TEIKT ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEDIM?

? Ārpalpojuma grāmatvedis, aizpildot klienta izpētes lapas, uzņēmumam pieprasa informāciju par sabiedrības īpašniekiem, kuri neatbilst patiesā labuma guvēja statusam (pieder 5% kapitāldaļu, nav izšķirošas ietekmes uzņēmumā). Vai un kādos gadījumos šādus datus drīkst pieprasīt? Vai šādi dati uzņēmumam būtu jādod, ja tos lūdz grāmatvedis? Kādas sekas var būt, ja uzņēmums šādus datus nesniedz, norādot, ka nav pamata tos pieprasīt? Vai arī – ja grāmatvedis uzskata, ka informācija ir nepieciešama par kādu personu, viņš var vaicāt jebko un uzņēmumam jāsniedz šī informācija?

ATBILD

INGA BITE,

SIA “Zvērinātu advokātu birojs CersJurskāns” juriste

Arpalpojuma grāmatveža tiesības un pienākumus jautājumos, kas saistīti ar savu klientu izpēti un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, regulē Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums (NIL likums). Atbilstoši NIL likuma 3.panta 1.daļas 3.punktam ārpalpojuma grāmatvedis ir šī likuma subjekts, kas nozīmē, ka ārpalpojuma grāmatvedim saskaņā ar NIL likuma 11.pantu ir pienākums veikt klienta izpēti. Lai precīzāk atbildētu

uz uzdotajiem jautājumiem, turpmāk tiks lietots apzīmējums “ārpalpojuma grāmatvedis”. Tomēr sniegtās atbildes vienlīdz ir attiecināmas arī uz pārējiem NIL likuma subjektiem.

KLIENTA IDENTIFIKĀCIJA UN IZPĒTE

Atkarībā no klienta (uzņēmuma) darbības jomas, reģistrācijas valsts, īpašnieku struktūras, patiesos labuma guvējus raksturojošām pazīmēm un citiem apstākļiem ārpalpojuma grāmatveža veiktā klienta izpēte var būt vienkārša vai padziļināta. NIL likuma 11.¹panta 1.daļas 2.punkts nosaka, ka klienta izpētes ietvaros ārpalpojuma grāmatvedim jānoskaidro juridiskās personas dalībnieku struktūra un veids, kādā izpaužas patiesā labuma guvēja kontrole pār šo juridisko personu.

Informācijas iegūšana par juridiskās personas dalībnieku struktūru nozīmē informācijas iegūšanu par visiem uzņēmuma dalībniekiem, arī tiem, kuru daļība uzņēmumā ir mazāka par 25%. Ja dalībnieks ir juridiska persona, tad tiek noskaidroti arī šī dalībnieka dalībnieki līdz konkrētām fiziskām personām.

Turklāt tad, ja juridiskās personas īpašnieku vai dalībnieku struktūra ir klienta saimnieciskajai darbībai neraksturīga vai sarežģīta (piemēram, daudz īpašnieku – juridisku personu ar mazu daļu skaitu), šis apstāklis uzskatāms par risku paaugstinošu faktoru atbilstoši NIL likuma 11.¹panta 3.daļas 6.punktam. Ārpalpojuma grāmatvežus NIL likuma piemērošanā saskaņā ar NIL likuma 45.panta 2.daļas 1.punktu uzrauga Valsts ieņēmumu dienests. Tas saviem uzraugamajiem ir izdevis saistošas vadlīnijas vairākās ar NIL likuma piemērošanu saistītās jomās, tostarp saistībā ar klienta identifikāciju un izpēti.

Klienta identifikācijas mērķis ir gūt pilnīgu pārlicību par to, kas ir klients, kādas personas gūst labumu no klienta saimnieciskās darbības, kādus darījumus klients veiks, kāda būs šajos darījumos izmantoto līdzekļu izcelsme, un citiem jautājumiem.

UZŅĒMĒJU APMIERINĀTĪBA AR ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽA CENĀM

66%

Latvijā

37%

Lietuvā

Pētījums “Ārpakalpojuma grāmatvedības izaicinājumi Latvijā un Lietuvā”, 2020.gads

Turklāt no vadlīnijām izriet, ka patieso labuma guvēju noskaidrošanai nav pietiekama publiskajos reģistros (piemēram, Uzņēmumu reģistrā) pieejamā informācija. Ārpakalpojuma grāmatvedim par sava klienta patiesiem labuma guvējiem ir jāpārlicinās pašam. Matemātiski ir pilnībā iespējama situācija, kurā uzņēmumam ir trīs dalībnieces – juridiskas personas, no kurām katrai pieder tikai 10% uzņēmuma kapitāla daļu, bet kuras visas trīs pieder vienai fiziskai personai. Tādējādi šī viena fiziskā persona, kas ir vairāku maza apjoma daļu īpašniece, tomēr būs uzņēmuma patiesais labuma guvējs.

SANKCIJU LIKUMA PRASĪBAS

Papildus NIL likuma piemērošanai ārpakalpojuma grāmatvedis, tāpat kā ikviena cita persona, ir atbildīgs par starptautisko, Latvijas un Eiropas Savienības noteikto sankciju īstenošanu. To paredz Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums (Sankciju likums). Lai pārlicinātos, vai kāds no uzņēmuma īpašniekiem nav iekļauts kādā no sankciju sarakstiem, ārpakalpojuma grāmatvedim un faktiski jebkurai personai būtu jāiegūst pilna informācija par uzņēmuma īpašniekiem līdz fiziskām personām neatkarīgi no tiem piederošo kapitāla daļu skaita.

Atbildot uz jautājumu par šādu datu pieprasīšanu, jāsaka, ka šādus datus drīkst pieprasīt, lai nodrošinātu NIL likuma un Sankciju likuma prasību ievērošanu. Informācijas apjomu, kas nepieciešams katrā konkrētajā gadījumā, izvērtējot visus riskus, nosaka šīs

informācijas pieprasītājs – NIL likuma subjekts vai persona, kura vēlas korekti piemērot Sankciju likumu.

GRĀMATVEŽA TIESĪBAS, KLIENTA PIENĀKUMS

Ārpakalpojuma grāmatvedis drīkst pieprasīt un iegūt visu informāciju, kas viņa ieskatā nepieciešama pilnvērtīgai klienta izpētei. NIL likums neregulē šīs informācijas apjomu, atstājot to ārpakalpojuma grāmatveža ziņā. Katrs likuma subjekts izstrādā savu iekšējās kontroles sistēmu, kurā atbilstoši savai darbības specifikai paredz to informāciju, kas tieši viņam nepieciešama pilnvērtīgai klienta izpētes veikšanai. Vienīgais nosacījums – pieprasītajai informācijai jābūt saistītai ar uzņēmumu (klientu) vai tā saimniecisko darbību.

Tomēr jāatceras, ka, ja ārpakalpojuma grāmatvedis nevar noskaidrot visu informāciju, kas nepieciešama klienta izpētei, viņš nevar uzsākt vai turpināt sadarbību ar šo klientu. To paredz NIL likuma 28.panta 2.daļa. Attiecīgi informācijas nesniegšanas sekas var būt ārpakalpojuma grāmatveža atteikšanās sadarboties, sniegtot savus profesionālos pakalpojumus. Taču jāreķinās, ka gadījumā, ja klienta rīcība atbildīs aizdomīga darījuma pazīmēm (un informācijas slēpšana kopā ar citām pazīmēm var veidot kādu no aizdomīga darījuma pazīmēm), NIL likuma subjektam ir pienākums par šādu situāciju ziņot atbildīgajām valsts iestādēm, kas attiecīgi savas kompetences ietvaros pieņem (vai nepieņem) tālākus lēmumus. ¹⁶

Informācijas iegūšana par juridiskās personas dalībnieku struktūru nozīmē informācijas iegūšanu par visiem uzņēmuma dalībniekiem, arī tiem, kuru dalība uzņēmumā ir mazāka par 25%